

Záběrem středověkých jazyků předčí FF UK nejednu velkou evropskou univerzitu. Jen málokterá by byla schopná uvést edici Medium v život

„Nedostupnost starších textů vrhá na filologii podezření z nudy a zbytečnosti. Přitom je opak pravdou. Mezi archaickými texty najdeme spoustu takových, jež mají co říci k dnešku a které reagují na situace nepříliš odlišné od těch, v nichž stojí současný člověk“, říká o překladové řadě středověkých textů, která vychází na FF UK, vedoucí edice PhDr. Jiří Starý, Ph.D.

Jak vás napadlo vytvořit edici středověkých textů?

Impulz k vytvoření ediční řady vzešel od akademiků Filozofické fakulty UK, především od těch z filologických oborů. Celkem pochopitelně: současný tlak na permanentní publikaci vědeckých výstupů totiž nutně vede k zanedbávání tradičních filologických disciplín: edic a překladů. V obzvláště palčivé situaci jsou přitom badatelé věnující se starším jazykům a kulturám, kteří tráví svůj život psaním studií o textech, které si běžný, velmi často ani vzdělanější čtenář nemá při nejlepší vůli šanci přečíst.

Tato nedostupnost pak staví filologii do, jemně řečeno, problematického světla. Vrhá na ni podezření z nudy, neaktuálnosti, zbytečnosti. Přitom je opak pravdou. Mezi archaickými evropskými texty najdeme spoustu takových, jež mají co říci k dnešku a které reagují na situace nepříliš odlišné od těch, v nichž stojí současný člověk. A v neposlední řadě i textů, které mohou dnešního čtenáře dobře pobavit.

Středověké texty nejsou výjimkou. Edicí jsme chtěli tato díla zpřístupnit dnešnímu čtenáři a ukázat, že je může číst k poučení i s požitkem.

Jak jste se rozhodovali, které texty do edice vyberete?

Středověk a jeho literatury představují kromobyčejně rozsáhlé, ale také kromobyčejně pestré a členité pole. Najít člověka, který by ovládal latinskou, arabskou, hebrejskou, okcitánskou, starou velšskou, staroanglickou a staroseverskou literaturu takovým způsobem, aby byl schopen rozhodnout, které texty stojí za to přeložit, je asi nemožné. Nemluvě o tom, že zmiňované jazyky zdaleka nejsou všechny, jimiž se ve středověké Evropě psalo. A zároveň řada z literatur, které v nich vznikly, je žánrově sama tak bohatá, že to přesahuje znalost jednoho badatele. Při návrhu jednotlivých textů k publikaci má proto klíčovou roli kolektiv ediční rady.

Přitom nestačí jen vybrat vhodné texty. Ke každému z nich je třeba najít překladatele s dostatečnou jazykovou, literární a historickou erudicí. Přidejte nutnost opatřit text komentářem, protože staré texty bývají bez komentáře jen málokdy zcela srozumitelné, a nutnost prostudovat stávající edice, komentáře, překlady a tak dále. Brzy zjistíte, že hledáte člověka, který je ochoten starému textu věnovat kus svého života. A takových není moc.

K ČEMU TAK VELKÁ SLOVA?

Staroseverská rytířská literatura I.

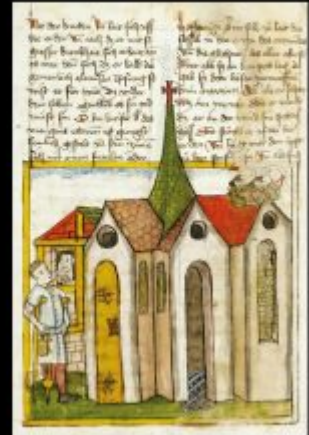
Které svazky edici otevírají?

Prvním svazkem edice je malá antologie staroseverských rytířských textů, již vytvořila Markéta Ivánková. Kniha je zajímavým dokladem toho, jak rytířská literatura žila ve středověké Skandinávii, zejména v Norsku a na Islandu, tedy v zemích, které rytíře v pravém smyslu slova nikdy neviděly. Druhým svazkem je anonymní středoanglický průvodce pro poustevnice ze třináctého století. Poměrně ojedinělý text, obracející se k ženám, které se ve svém mládí rozhodly nechat zazdíť, aby trávily zbytek života o samotě s Bohem. Text přeložila a okomentovala Klára Petříková.

Z textů připravovaných na tento rok bych zmínil tři: *Cantigas de Santa Maria* španělského krále Alfonse Kastilského, soubor 420 trubadúrských písní k poctě Panny Marie, který přeložil Matouš Jaluška. Dále *Legendu o dobrých ženách* Geoffreyho Chaucera, v níž tento rozverný politik anglického středověku oslavil věrné ženy, jichž jinak v jeho dílech najdeme jen pomálu. A konečně soubor staroseverských příběhů o skaldech, ilustrující roli, kterou hráli básníci a poezie na dvorech králů a aristokratů doby vikinské a skandinávského středověku.

S PÁNEM BOHEM ZAZDĚNÁ

Průvodce pro poustevníce

Jaké jsou cíle edice?

Středověk je natolik mnohotvárný fenomén, že mluvit o jakési jednotné středověké kultuře je vlastně nesmysl. Záměrem edice je alespoň zčásti zachytit barvitost středověké literární kultury, jak z hlediska jazyků, tak z hlediska žánrů. V plánu jsou tedy díla románová, básnická, ale i texty historiografické, normativní (zákoníky), texty didaktické nebo například středověké texty o hudbě. Není asi možné formulovat jeden univerzální cíl, který by měly jednotlivé svazky naplňovat. Už proto, že by edice měla zahrnovat díla beletristická a čtivější, současně ale i hůře stravitelné texty, například právní.

Původní představa byla taková, že každý titul bude hodnotný z vědecké stránky a současně čtivý pro běžného čtenáře. Je ale jasné, že poměr těchto dvou částí není u všech svazků stejný. V každém případě ale usilujeme o to, aby byl každý titul přístupný každému, kdo si ho s upřímným zájmem rozhodne přečíst. Samozřejmě že to může být pro čtenáře, který se doposud se středověkým textem neseťkal, jistá výzva. Snažíme se ale, aby to nebyla výzva nad jeho síly.

Čím je edice výjimečná?

Bezpochyby zamýšlenou šíří záběru, která souvisí s místem

jejího vzniku. FF UK disponuje badateli zabývajícími se tak širokou paletou mediévistických oborů jako žádná jiná instituce v Čechách a jen málokterá v Evropě. Ať už se jedná o rozsah středověkých jazyků, které se u nás vyučují, či o rozsah literárních žánrů, které jsou badatelé schopni obsáhnout. Málokde najdete člověka schopného číst germánské *leges barbarorum* vedle člověka schopného překládat nejstarší portugalskou lyriku. I mezi opravdu velkými univerzitami je jen málo takových, které by byla schopny uvést edici podobné šíře v život.

Překvapilo vás něco během přípravy edice? Na práci s lidmi nebo během přípravy titulů?

Překvapila mne spousta věcí, povětšinou pozitivně, takže mohu spojit příjemné s užitečným a těm, kdo mne překvapili, rovnou poděkovat. Dík patří ediční radě a jejím členům, dále pak Filosofické fakultě UK, reprezentované zejména bývalou děkankou Mirjam Friedovou a bývalým proděkanem pro vědu Václavem Cvrčkem, za jejich ochotu edici přijmout a podpořit. Poděkování si určitě zaslouží vedení projektu Progres Q07 – Centrum pro studium středověku, na prvním místě Jan Čermák a Lucie Doležalová za vřelý zájem o problémy edice a neocenitelnou pomoc s jejich řešením. A určitě bych přidal vedoucího nakladatelství FF UK Ondřeje Pittauera, který se řady ujal se vstřícností a nasazením daleko přesahujícími jeho pracovní povinnosti.

Co mě nicméně překvapilo a stále překvapuje nejvíc, je skutečnost, že se najdou lidé, kteří jsou navzdory tomu, že jejich honorář nelze v porovnání s vynaloženou prací označit jinak než jako minimální, ochotni investovat svůj čas a energii do toho, aby texty, které si doposud mohlo přečíst jen pár vyvolených, převedli do podoby přístupné i ostatním. Současné vědě je vytýkáno, že je uzavřená do sebe a jenom málo dbá na to, aby byla prostředníkem mezi lidmi a světem, v němž žijí, což byl její původní smysl. Na té výtce je hodně pravdy, je si ale třeba uvědomit, že na tomhle smutném stavu věci mají

vědci sami jen malou vinu. Což koneckonců dokazuje i velká vstřícnost a ochota těch, kdo se na přípravě edice Medium podíleli a podílí.

Tereza Šindelářová

Jiří Starý (*1971) vystudoval formální lingvistiku na MFF UK a filosofii a religionistiku na FF UK v Praze. Nordistiku studoval na Ludwig-Maximilians-Universität v Mnichově a Háskóli Íslands v Reykjavíku. V současné době působí v Ústavu germánských studií FF UK. Těžištěm jeho vědecké činnosti jsou problémy staroseverského náboženství, literatury a kultury.

Kromě řady českých a zahraničních studií publikoval monografii *Zákonem nechť je budována zem: Staroseverské zákony a zákoníky* (2013) a podílel se na kolektivních překladových svazcích *Eddica minora: hrdinské básně ze staroseverských ság* (2011), *Lživé ságy starého severu* (2011), „A tehdy pronesl strofu ...“. *Staroseverské příběhy o skaldech* (2019) a *Nejstarší staroseverská křesťanská literatura* (2020).

Bibliografické odkazy

„K čemu tak velká slova?“ Staroseverská rytířská literatura I., přel. Markéta Ivánková, FF UK 2018

„S pánem bohem zazděná.“ Průvodce pro poustevnice, přel. Klára Petříková, FF UK 2019

Alfons X. Kastilský: *Cantigas de Santa Maria*, přel. Matouš Jaluška, FF UK 2019

Geoffrey Chaucer: *Legenda o dobrých ženách*, přel. Matouš Turek, FF UK 2019

„A tehdy pronesl strofu ...“ *Příběhy o skaldech*, přel. Jiří

Starý a kol., FF UK 2019